

Венедіктов Андрій Анатолійович,
адвокат ради адвокатів Полтавської області,
кандидат юридичних наук;
Венедіктова Юлія Євгенівна,
адвокат ради адвокатів Херсонської області

ЗАПОБІГАННЯ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ВИКРАДЕННЮ АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Анотація. Розкрито типові схеми організованої злочинної діяльності з викрадення автотранспортних засобів. Визначено заходи оперативних підрозділів з протидії таким схемам.

Ключові слова: автотранспортні засоби, викрадення, запобігання.

Summary. The typical schemes of organized criminal activity on the abduction of motor vehicles are revealed. Measures of operational units for counteracting such schemes are determined.

Keywords: motor vehicles, abduction, prevention.

Незаконне заволодіння автотранспортними засобами у формі викрадення набуло в Україні значного поширення [1, с. 4] та перетворилося на злочинний промисел вузькоспеціалізованих професійних угруповань, які діють у цій сфері.

Важливу роль у протидії викраденню автотранспортних засобів відіграють оперативні підрозділи правоохоронних органів України на які законодавцем покладено здійснення оперативно-розшукової діяльності та виконання окремих процесуальних дій у кримінальному провадженні за дорученням слідчого, прокурора. Проте сьогодні їх потенціал щодо запобігання досліджуваному виду злочинної діяльності реалізується неповним обсягом. Це зумовлено низкою причин, одна з яких – недостатній рівень теоретичного забезпечення організації роботи із запобігання викраденню автотранспортних засобів оперативними підрозділами. Важливою складовою такого забезпечення є визначення типових схем злочинної діяльності організованих формувань, що діють у цій сфері.

Аналіз практики оперативних підрозділів, органів досудового розслідування, прокуратури та суду дозволяє стверджувати, що найбільш типовою схемою діяльності організованих груп, що спеціалізуються на викраденні транспортних засобів є наступна.

Організатор отримує замовлення на конкретну марку та модель автомобіля або сам визначає їх з урахуванням можливостей подальшого збуту викраденого транспортного засобу (в цілому вигляді або по запасних частинах).

Це замовлення доводиться до відома виконавців. Перша їх група займається пошуковими роботами: обстежує двори житлових будинків, автостоянки, паркінги в пошуках автомобіля із заданими параметрами. Після знаходження відповідного автомобіля та визначення його як

предмета майбутнього злочину за місцем його постійного паркування може бути встановлене візуальне спостереження – з метою встановлення режиму та особливостей користування автомобілем власником або іншими особами. У окремих випадках може встановлюватись короточасне спостереження і за власником (користувачем) – для вивчення його режиму.

Одержана інформація передається організатору (або, як варіант, безпосередньо особам, що мають здійснити незаконне заволодіння транспортним засобом). Злочин вчиняється у найбільш безпечний (на думку зловмисників) для цього час.

Викрадачі, з використанням спеціальних технічних засобів, знешкоднують систему сигналізації, проникають у середину автомобіля та заводять двигун. Після цього автомобіль перегоняють у інше місце – «відстійник». Це можуть здійснити ті самі особи, які вскривали автомобіль. Але на цьому етапі часто використовуються інші люди (особи, які не можуть бути суб'єктами кримінальної відповідальності за незаконне заволодіння транспортним засобом). Так, після запуску двигуна, той хто проникав у середину автомобіля залишає місце події. Його змінює інший співучасник вчинення злочину, який сідає за кермо та перевозить автомобіль у заздалегідь обраний «відстійник». Такий прийом у разі викриття дозволяє пом'якшити кримінальну відповідальність або ж взагалі уникнути її (якщо не буде доведено, що особи діяли у змові).

У якості «відстійників» можуть використовуватися найрізноманітніші місця: двори багатоквартирних житлових будинків, пустирі, приватні гаражі тощо. Такі місця обирають з урахуванням того аби автомобіль: «не кидався в очі», не задавав жодних перешкод у русі іншим транспортним засобам або пішоходам, не займав звичайного місця паркування інших транспортних засобів. Адже у таких випадках існує небезпека виклику патрульної поліції. Але досить часто на цьому рівні зловмисники послуговуються орендованими гаражами. При цьому їх можуть обладнувати стаціонарними «глушилками».

Після перебування у відстійнику можливо декілька варіантів подальшої долі транспортного засобу. По-перше, якщо автомобіль був викрадений з метою подальшого вимагання викупу у власника, то цей транспортний засіб можуть залишити без руху або перевести у інший відстійник. Зловмисники через родичів, друзів, знайомих зв'язуються з потерпілим та пропонують йому викупити автомобіль (як правило, вимагають третину від ринкової вартості автомобіля).

По-друге, через деякий час автомобіль забирають з відстійника й транспортують до підпільної або легальної станції технічного обслуговування. Далі події розгортаються за двома варіантами: 1) повне розбирання автотранспортного засобу з подальшим продажем його по запасних частинах; 2) підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу (ст. 290 КК України).

Аналіз зазначеної схеми дозволяє стверджувати, що оперативні підрозділи можуть ефективно запобігати діяльності таких груп використовуючи положення п. 1–6, 13–15 ч. 1 ст. 8, а також ст. 11 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Так, до виконання завдань із запобігання незаконному викраденню автотранспортних засобів, на підставі ст. 11 вказаного закону може бути залучено широке коло осіб – як гласно, так і негласно. Зокрема, можливе цілком відкрите співробітництво з особами, як проживають на території обслуговування оперативного підрозділу – з метою виявлення «відстійників» викраденого автотранспорту (для подальшого спостереження та викриття зловмисників). Конфіденційне співробітництво доцільно встановлювати з працівниками як легальних так і нелегальних станцій технічного обслуговування автомобілів де може проводитися повне розбирання автотранспортного засобу з подальшим продажем його по запасних частинах, підрідробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу. Важливим фактором запобігання досліджуваним злочинам є наявність конфіденційних співробітників і серед осіб раніше засуджених за незаконне заволодіння автотранспортом у формі викрадення.

Важливим елементом запобігання оперативними підрозділами викраденню автотранспортних засобів є проведення профілактично-пошукових заходів, як у реальному просторі (у місцях імовірного викрадення – з використанням «автомобілів-пасток»; у місцях можливого розуклоплектування транспортних засобів – з подальшим встановленням постачальників та замовників) так і у віртуальному (проведення моніторингу мережі Інтернет з метою виявлення ознак збуту викрадених автомобілів або розміщення замовлень на їх викрадення).

Врешті дієвим засобом запобігання оперативними підрозділами викраденню автотранспортних засобів є повноцінна оперативна розробка лідерів та членів організованих злочинних груп, що фактично відповідає негласному контролю за їх злочинною діяльністю з подальшим переходом у відкриту (кримінальну процесуальну) протидію [2, с. 137]. При цьому можуть використовуватися усі передбачені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» заходи, зокрема: контрольоване постачання, контрольна закупка, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, візуальне спостереження за особою, річчю або місцем, аудіо, відеоконтроль особи та місця, виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації тощо.

Список використаних джерел

1. Христов О. Л. Протидія незаконним заволодінням транспортними засобами: криміналістичний аспект: монографія. – Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 148 с.

2. Грібов М. Л. Правове регулювання документування вчинення злочину в кримінальному процесі й оперативно-розшуковій діяльності. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2018. № 1 (15). С. 129–139.

Сидоренко Лариса Володимирівна,

здобувач кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник
Грібов М. Л.

ЗАСОБИ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ

Анотація. Визначено різновиди засобів, що використовуються оперативними підрозділами для запобігання злочинам. Розкрито зміст цих категорій

Ключові слова: протидія злочинності, оперативні підрозділи, правоохоронні органи.

Summary. Variants of tools used by operational units for crime prevention are determined. The content of these categories is disclosed

Keywords: counteraction to crime, operational units, law enforcement agencies.

Будь-яка людська діяльність потребує застосування певних інструментів, засобів. Не є винятком і діяльність оперативних підрозділів. Водночас розуміння засобів, що використовуються оперативними підрозділами з метою запобігання злочинам досі не сформоване.

Традиційне поняття засобів оперативно-розшукової діяльності як сукупності знаряддя (матеріального інструментарію) та науково обґрунтованих прийомів його правомірного застосування суб'єктом ОРД для виконання завдань цієї діяльності не відбиває повним обсягом всього спектру засобів, що використовується оперативними підрозділами в межах ОРД та кримінального провадження. Тим більше не відбиває цього спектру розуміння законодавцем засобів, що використовуються при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, яке у ст. 273 КПК України зведено до несправжніх (імітаційних) та задалегідь помічених (ідентифікованих).

З цього приводу слушною є думка М. А. Погорецького, який стверджує, що засобами в оперативно-розшуковій діяльності та кримінальному процесі є все те, за допомогою чого забезпечується